

УДК 34.047

І. М. Сопілко,
кандидат юридичних наук,
доцент,
директор Юридичного інституту
Національного авіаційного університету

М. М. Великанова,
кандидат юридичних наук

II МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ» (24 ЛЮТОГО 2012 Р., М. КИЇВ)

Однією з пріоритетних тенденцій світового розвитку у XXI ст. є глобалізація, яка не тільки пов'язує національні, регіональні та інтернаціональні інтереси, змінює їх зміст та значення, визначає нові можливості економічного та соціального зростання, забезпечення прав людини, але й зумовлює виникнення небезпек, що ставлять під загрозу існування людства, стимулює нерівномірність розвитку різних країн, домінування одних із них над іншими, провокує економічні та політичні кризи в окремих регіонах планети та суттєво впливає на розвиток держави і права.

Саме неоднозначність цінності глобалізації у становленні сучасного світового порядку викликає гострі дискусії у світовій та національній політиці, економічній та соціальній сферах, формування суспільних рухів її прихильників і противників. Попри все, глобалізація – це об'єктивна закономірність, а тому світовою спільнотою усвідомлюється необхідність розвивати позитивне значення глобалізаційних змін і запобігати їх негативним наслідкам та впливам.

Оскільки сьогодні жодна країна не зможе існувати і розвиватися поза межами взаємодії з іншими країнами, міжнародними та регіональними організаціями, то в цьому контексті, як свідчить сучасний досвід людства, важко переоцінити значення держави і права як організації та регулятора вирішення національних і загальнолюдських проблем.

Складність, стрибкоподібність та динамічність процесів глобалізації, її впливів на держа-

ву і правову політику, необхідність і доцільність в цих умовах передбачення варіантів подальшого розвитку світових і національних подій зумовлює і їх адекватне наукове осмислення, яке можливе на основі сучасного бачення світу і ролі науки, використанні нових технологій наукових досліджень, комплексних і міждисциплінарних підходів до прогнозування подальшого розвитку держави і права.

У цьому сенсі саме діалектика різноманіття й цілісності світу відповідно цивілізаційної й світосистемної теорій, їхня додатковість, взаємоперетворення, гармонізація дозволяють адекватно відобразити процеси сучасного розвитку людства. У той же час, глобалізація – це один зі світових процесів, у який по-різному залучені європейські й неєвропейські цивілізації, країни, народи, крім того існують межі глобалізації, рух «антиглобалістів» і т.д. В основі різних концепцій глобалізації лежать дихотомії: глобальне/локальне, національне/інтернаціональне, нормальне/небезпечне, територіальне/детериторіальне, реальне/віртуальне, які й створюють багатомірність її розуміння.

Поступово світ стає єдиним, позбавленим істотних бар'єрів і дроблення на специфічні зони соціальним простором. Така єдність глобального й безпосереднього життя суб'єктів стало можливим через включення в предмет глобалізації їхньої свідомості й поведінки. При цьому розвиток глобалізації розглядається в напрямку «нагору», тобто через локальне, у якому проявляється й формується глобальне за допомогою вза-

ємодії представників різних культур, внаслідок чого локальне співтовариство стає не тільки мультикультурним, але й місцем реальної взаємодії культур і цивілізацій, відбувається глобалізація життєвого світу й локалізація глобальності, де перше відбиває експансію «загальнолюдських цінностей» у західній інтерпретації, а друге – перетворює повсякденність у переживання глобального, у силу чого поняття «міжнародні відносини», «зіткнення цивілізацій», «транснаціональна корпорація», «транснаціональна злочинність» виявляються формами взаємодії в межах мультикультурних локальних співтовариств.

Таким чином, теорії й концепції глобалізації стосовно до державної і правової реальностей, створюють методологічну основу їх дослідження, до основних положень якої належать наступні: 1) держава і право існує в єдності різних просторів, кожному з яких властива своя логіка розвитку й існування; 2) дихотомія «глобальне й локальне» в кожному із цих просторів, дозволяє виявити розповсюдженість і спосіб формування процесів глобалізації як «нагору», так й «униз», зв'язати їх з діяльністю держави та людини як суб'єктів права, їхнім повсякденним життям; 3) глобалізація невіддільна від плюралізації, тому що вони представляють взаємоперетворювані форми державного й правового життя, це взаємоперетворення опосередковане проміжними формами об'єднань (взаємодій) соціальних суб'єктів на рівні місцевості, країни, регіону, цивілізації, їхньою самотутністю й унікальністю; 4) глобалізація припускає розширення різних «просторів» державних і правових взаємодій й за рахунок запобігання соціальних катастроф, які, виникаючи в конкретному місці й часі, мають значення для всього світу (Чорнобиль, тероризм, екологічні катастрофи, транснаціональна злочинність, ядерні озброєння й т.д.).

Важливе значення це має для України та вітчизняної юридичної науки. Нагальні проблеми державних та правових реформ в Україні потребують активізації зусиль вітчизняних науковців щодо їх наукового забезпечення та прогнозування, зокрема, й розвитку наукових дискусій за тематикою взаємодії глобалізації, держави і права.

Можливі варіанти вирішення зазначених проблем розглядалися учасниками II Міжнародної наукової конференції «Становлення дер-

жави та права в умовах глобалізації: теоретичний та практичний аспект», яка вже традиційно проводиться Юридичним інститутом за підтримки ректорату Національного авіаційного університету. Співорганізаторами конференції також виступили: Інститут законодавства Верховної Ради України (Україна), Казахський національний університет імені Аль-Фарабі (Казахстан), Міжнародний університет логістики та транспорту у м. Вроцлаві (Польща), Молдавський державний університет (Республіка Молдова), Російський університет дружби народів (Російська Федерація), Санкт-Петербурзький державний університет (Російська Федерація), Університет Нікосії (Кіпр), Філія Російського державного соціального університету в м. Мінську (Республіка Білорусь), Товариство з обмеженою відповідальністю «Юрокейп Юкрейн І» (Монако), Товариство з обмеженою відповідальністю «ДЦ Україна» (Китайська Народна Республіка), Товариство з обмеженою відповідальністю «Кофелі Гебойдетехнік Україна» (Франція), OBI Ukraine Franchise Center LLC (Німеччина).

Робота конференції здійснювалася у формі пленарного та секційних засідань.

На пленарному засіданні виступили голова Комітету Верховної Ради України з питань науки та освіти, перший проректор Національного авіаційного університету, народний депутат України Максим Луцький; проректор з наукової роботи, професор, Заслужений діяч науки та техніки України Володимир Харченко; директор Юридичного інституту, к.ю.н., доцент Ірина Сопілко; директор Інституту законодавства Верховної Ради України, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПрН України Олександр Копиленко; митрополит Вишгородський і Чорнобильський, вікарій Митрополита Київського і всієї України, Постійний член Священного Синоду УПЦ, голова Комісії у справах монастирів УПЦ, намісник Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври Павел; директор ІСАО Галина Сулова; к.ю.н., доцент, представник України в місії ООН на Кіпрі Андрій Сачаво, д.ю.н., професор, президент юридичної фірми «Салком», член-кореспондент НАПрН України Євген Кубко; суддя Конституційного Суду України Олександр Пасенюк; к.ю.н., суддя Конституційного Суду України Михайло Колос; д.ю.н., професор, завідувач кафедри кри-

мінального права Юридичного інституту Санкт-Петербурзького державного університету сервісу та економіки Олександр Категгов; к.с.н., доцент, заступник декана з наукової роботи факультету політології Санкт-Петербурзького державного університету Олександр Курочкін; к.ю.н., секретар Пленуму Вищого адміністративного суду України, суддя Вищого адміністративного суду України Михайло Смокович; к.ю.н., суддя Вищого адміністративного суду України, Заслужений юрист України Тетяна Весельська; к.ю.н., заступник директора Департаменту розслідувань – начальник відділу Антимонопольного комітету України Петро Харченко, д.ю.н., професор Олександр Тихомиров; д.ю.н., професор, заступник директора з наукової роботи Юридичного інституту Національного авіаційного університету Ростислав Калюжний.

Актуальні та важливі проблеми становлення держави та права в умовах глобалізації були оприлюднені у наукових доповідях викладачів та гостей Юридичного інституту, які викликали жвавий інтерес не лише серед науковців, а й у студентів.

У роботі II Міжнародної наукової конференції «Становлення держави та права в умовах глобалізації: теоретичний та практичний аспект» взяли участь 220 науковців. Серед учасників конференції були 30 представників із 15 держав (Білорусь, Великобританія, Казахстан, Кіпр, Китай, Молдова, Монако, Німеччина, Польща, Росія, Сербія, Словенія, США, Україна, Франція). На Конференції було представлено 14 регіонів України (Автономна Республіка Крим, Вінницька, Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Чернігівська обл.).

У роботі конференції взяли участь представники із 52 навчальних закладів та 26 установ та організацій, що здійснюють практичну діяльність у сфері юриспруденції.

Після пленарного засідання учасники конференції продовжили свою роботу в шести наукових секціях:

1) Національна держава в контексті глобалізаційних процесів (історико-теоретичний аспект) (голова – професор І. Л. Бородін);

2) Публічна адміністрація: теорія і практика становлення (голова – професор В. К. Колпаков);

3) Охорона прав та законних інтересів людини і громадянина: міжнародний та національний аспекти (голова – доцент С. Я. Лихова);

4) Актуальні питання приватного права на сучасному етапі державотворення (голова – доцент Н. В. Філик);

5) Проблема адаптації повітряного, космічного та екологічного права до законодавства ЄС (голова – професор В. В. Назаров);

6) Організація та здійснення господарської діяльності в умовах розбудови правової держави (голова – доцент Н. М. Корчак).

Учасники конференції дійшли до розуміння того, що правотворення в сучасній Україні свідчить про те, що радикальні зміни світоустрою, пов'язані з процесами глобалізації, надають сьогодні потужного імпульсу для вироблення нових підходів до аналізу мозаїчного розмаїття постсучасного світу, його складної структури, причому з різних науково-теоретичних перспектив і позицій. У багатьох дослідженнях останнього часу проводиться думка про те, що більшість національних держав зазнають впливів глобалізації, які не тільки увиразнюють протистояння «відкритих» і «закритих» суспільств, а й змушують усвідомити глобальний характер проблем, які перед ними постають.

Але залишається відкритим питання, як саме на подібні процеси будуть реагувати національні культури? Виникає низка й інших запитань, при відповіді на які сьогоднішня наука має бути особливо поміркованою і неупередженою.

На думку учасників конференції діяльність усіх державних органів в умовах глобалізації базується на певних принципах, не є виключенням і публічна адміністрація, вона також діє у відповідності до певних принципів: верховенство права, гуманізм, законність, демократизм, професійна компетентність, відповідальність тощо.

Реформування публічної адміністрації є виконанням суспільного замовлення на ефективні, відповідальні та відкриті інститути виконавчої влади і місцевого самоврядування, а відтак і на належне урядування.

Метою реформування є формування ефективною системи публічної адміністрації, що нада-

ватиме якісні публічні послуги громадянам на рівні, що відповідає європейським стандартам, забезпечуватиме оптимальне використання коштів та буде здатна вчасно і адекватно реагувати на соціально-економічні, зовнішньополітичні та інші виклики.

Для досягнення мети реформування публічної адміністрації в ході її проведення повинна впроваджуватись ідеологія «служіння суспільству» як принципу функціонування публічної адміністрації.

Також відзначалося, що у системі заходів, що направлені на протидію і запобігання злочинам, важливе місце належить нормам кримінального права України. Недостатність в юридичній науці теоретичних і практичних розробок цього напрямку обмежує можливість удосконалення кримінального законодавства, що в свою чергу впливає на ефективність діяльності правоохоронних органів при розслідуванні злочинів та боротьбі зі злочинністю.

Проблемні питання постають і в кримінально-процесуальному праві України. Саме через його багатогранність вирішуються питання щодо наявності події злочину, винності осіб, які вчинили злочин, їх кримінальної відповідальності та запобігання у майбутньому вчиненню даних злочинів.

Сьогодні день ще не забезпечена достатня якість розслідування злочинів. В процесі роботи допускаються слідчі помилки, а збір доказів набуває тенденційного, частіше обвинувального характеру.

Учасниками зверталася увага на те, що однією з основних ознак сучасного етапу розвитку та глобалізації світової економіки є посилення інтеграційних процесів. Результатами таких процесів є формування світового та регіональних ринків праці, товарів, капіталів, послуг, які обумовлюють дотримання прав і свобод громадян, що неминуче є наслідком вільного економічного простору за рахунок ефективного функціонування приватноправових механізмів.

Ключовим у цьому аспекті є те, що сфера приватного права на національному рівні не відсторонена від впливу на неї інтеграційних та глобалістичних впливів. Важливе місце, в контексті зазначеного, мають ґрунтовні дослідження положень та принципів міжнародного приватного права, системне відстеження впливу

на них глобалізаційних процесів та імплементація відповідних міжнародно-правових положень у національному законодавстві.

Перед вітчизняною правовою наукою стоїть нагальне питання щодо уніфікації цивільного та підприємницького законодавства, його узгодження з вимогами ЄС.

Відзначалося, що сталий розвиток людської цивілізації неможливо уявити без вирішення на нормативному рівні таких глобальних проблем, як використання авіакосмічного простору та охорони навколишнього природного середовища.

Рекомендації світових форумів із зазначених питань, набуття нашою державою членства в європейських інституціях та проголошений Україною курс на європейську інтеграцію активізували процеси співпраці нашої держави з державами Європейського Союзу в авіакосмічній галузі та сфері охорони навколишнього природного середовища.

У пріоритетні напрями, що визначені Концепцією зовнішньоекономічної діяльності України, включено, в тому числі, й сприяння процесам інтеграції національної економіки до світового ринку високотехнологічних галузей, в першу чергу, авіаційної та космічної.

Учасниками конференції підкреслювалося, що в умовах розбудови правової держави орієнтація та здійснення господарського правотворення, оптимізація функцій державно-правового механізму повинна відповідати національним та міжнародним стандартам сучасного державотворення.

Актуальними проблемами розбудови правової держави є створення економічно стабільного середовища для господарської діяльності, необхідного функціонування органів державної влади і самоврядування та розробки основних напрямків по удосконаленню функціонування державно-правового механізму управління.

На сучасному етапі трансформації економіки немає чіткої концепції розвитку господарської діяльності в Україні. Господарський кодекс України надав тільки основні напрямки організації формування та діяльності суб'єктів господарювання в умовах реформування економічних відносин, однак необхідні теоретичні та практичні розробки побудови нових механізмів господарської діяльності в сучасних умовах реформу-

вання економічного, соціального та політичного життя.

Результатом II Міжнародної наукової конференції «Становлення держави та права в умовах глобалізації: теоретичний та практичний аспект» стали сформульовані у ході наукової дискусії

пропозиції щодо формування ефективної моделі держави у глобалізованому суспільстві. Віриться, що пропозиції учасників конференції знайдуть втілення у положеннях національного законодавства, а також використовуватимуться як орієнтир для розвитку сучасних країн світу.